

ונפשו הבהמית שלא תמשך אחרי טבעה ורצונה; וכמשל חזוק וקרישות הדים של החיה הטמאה – כף על ידי שיתחזק נגד כח המתאנה שלו, אזי מזה נעשה בחינת "ריח ניחוח לה" (ויקרא א, ט) – להיות עולה לה' ונקלל באור אין-סוף ברוך-הוא.

וכמו שכתוב (תולדות כו, כז): "וירח את ריח בגדיו" – "בגדיו" – בחינת לבושים, שהוא בחינת מקיף. וגם נעשה מ"בגדיו" – לשון 'בוגדיו', כמו "בגד בוגדים בגדו" (ישעיה כד, טז), שעל ידי בחינת הרע, כשנחפך לטוב נעשה בחינת ריח.

שעל ידי זה "ויברכהו" (תולדות שם) – "ויתן לה [מטל השמים] שם, כח), פירוש: "שמים" הוא בחינת חכמה, שם-מים – מקור הליחות שבמוח כו, ו"טל השמים" הוא בחינת המשכת אור אין-סוף ברוך-הוא שנמשך בחכמה כו¹¹.

וזהו "אריתי מורי", פירוש: הריח של המור בשמירת מצות לא-תעשה, "עם בשמי" הוא בחינת הריח מכל שאר עצי בשם, שהוא בחינת לאכפייא סטרא-אחרא בשמירת מצות-עשה. דהיינו, לכוף טבעו בלמוד התורה יותר מהרגילות, ובנתינת הצדקה יותר מטבעו, וכן בזריות קיום כל המצות, ולהסיר כל מונע מבית ומבחוץ. שעל ידי בחינת לאכפייא ב"סור מרע ועשה טוב" (תהלים לד, טו) – זוכה להיות מזה בחינת ריח חזק העולה למעלה, שעל ידי זה ישיב את הנפש, שיהיה המשכת אור אין-סוף ברוך-הוא בחכמה כו¹² :

"אכלתי יערי עם דבשי" (שיר השירים ה, א):

פירוש: "יערי" נקראו המלאכים, שהם נקראו (שמות כו, טו) "עצי שטים עומדים", ונקראו "עומדים" כמו "שרפים עומדים כו" (ישעיה ו, ב). ועליהם נאמר (בראשית ב, ט): "ויצמח ה' אלהים כו כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל", שהם בחינת המאכל, שבהם ועל ידם מגיע ההשפעה לישראל ולכל העולם, הן ברוחניות הן בגשמיות – כמאמר רז"ל¹³: "אין לה עשב מלמטה שאין לו מלאך מלמעלה כו".

גם ברוחניות – ההשפעה להיות חכמה ובינה כו, הגם "פי ה' יתן חכמה" (משלי ב, ו), הנה המלאכים הם השלוחים, שהם שלוחי ההשפעה. כי להיות אור אין-סוף ברוך-הוא יורד ומשתלשל כל כף – אי אפשר כי אם על ידי צמצומים רבים במדרגות שונות, וכמה דרגין על דרגין כו, והם הם בחינת המלאכים שבכל עולם, שהם כלים לאור אין-סוף ברוך-הוא שמתצמצם ומתלבש בתוכם, ומתקבלים נשמות ישראל אהבתם ויראתם לה'.

שהיא למעלה מעלה במדרגה מן המדות, וגילוי המדות נמשכין ממנה, ש"החכמה תחיה כו"⁹ (קהלת ו, יב).

ולכן, כדי להמשיך אור אין-סוף ברוך-הוא למטה – צריך להיות על ידי התורה, שהיא בחינת חכמתו ורצונו יתברך, והיא היא שעשוע של הקדוש ברוך-הוא, כמו שכתוב (משלי ח, ל): "ואהיה שעשועים כו". וזהו בחינת גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא.

ונקרא בחינה זו בשם 'אב' – שהוא שורש ומקור כל ההשתלשלות. ועל זה אנו מתפללים: "סלח לנו אבינו", שהוא "אב הרחמים והסליחות", לפי ששם אנו מגיע פגם החטא ועון, וכמו שכתוב (איוב לה, ז): "אם צדקת כו"¹⁰.

מה שאין כן כשאנו נראים ונגלים רק מדותיו יתברך שמנהיג בהן את העולם – הרי זה בחינת העלם. ולכן כתיב בכל ששת ימי בראשית "ויאמר אלהים" (בראשית א, ג ואילך), שהוא מדת הצמצום. רק בשבת שהוא התגלות בחינת חכמה כתיב (בראשית ב, ב): "ויכל אלהים", פירוש: שפלתה בחינת ומדרגת "אלהים", שנעשה קץ ותכלה למדרגה זו. רק אחר זה כתיב (שם, ד): "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלהים כו" – ששתף מדת הרחמים כו.

וזהו ענין שפחות לילה הקדוש ברוך-הוא משתעשע בנשמות הצדיקים על ידי עסק תורתם. דהיינו, אחר שזוכר את החורבן, שהיא נפילת וירידת בחינת עלמא-דאתגליא בגלות והסתת פנים, תהיה זאת נחמתו – להיות גילוי בחינת השעשועים שלמעלה, שהם מבחינת חכמה-עילאה. והיינו על ידי עסק התורה, להיות המשכת אור אין-סוף ברוך-הוא בחכמה, ולהתלבש במדות כו. ועל ידי זה מתחיל עליית בחינת עלמא-דאתגליא מההסתת כו, כמבואר למעלה :

ב. אד הכח הזה לישראל, להיות בהם ועל ידם המשכת אור אין-סוף ברוך-הוא בחכמה, כי הרי הוא יתברך למעלה מעלה מבחינת חכמה, ו"כולם בחכמה עשית", שהיא עשייה גשמיות, הנה על זה נאמר (שיר השירים ה, א): "אריתי מורי עם בשמי כו":

כי הנה מור ובושם הם מיני ריח. והנה אנו רואים, שהריח מחזק המוח ומשיב את הנפש. וריח זה של המור נעשה מדם חיה טמאה שנקרש כף. הנה על ידי בחינת לאכפייא סטרא-אחרא ב"סור מרע" בתכלית, דהיינו, בשמירת כל לא-תעשה בפרטן וקדוקן מדברי סופרים, שלא לעבור על אחת מהנה; ולכוף את ¹¹ "היצר הרע

⁹ (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "והיה מדי חדש" (לעיל ברכה צו, ב ואילך), גבי "וביום החדש יפתח").

¹⁰ (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "צאינה וראינה" בפירוש "שאו ידכם קדש וברכו את ה'") (לעיל כא, ג).

¹¹ (ועיין מה שנתבאר מזה בפרשת תולדות, סוף דבור המתחיל "ראה ריח בני כו").

¹² (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ואהיה אצלו אמון, ואהיה שעשועים" בפירוש "אני תורתך שעשועתי" (לעיל במדרך יח, ג). ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אני ישנה" (לקמן לה, א), ובדבור המתחיל "ונתי כו" (לעיל טו, ד ואילך).

¹³ (בראשית רבה פרשה י, ושמ ליתא תיבת מלאך).

"שתייתי ייני עם חלבי" (שיר השירים ה, א):

"ייני" הוא בחינת יין "המשמח אלהים כו" (שופטים ט, יג), ו"חלבי", פירושו: על דרך משל, כמו חלב המגדל את הולד, שעל ידי יניקתו מהחלב נעשה גידול אבריו, כך הנה בחינת גילוי אלהותו מחכמתו ותבונה - הוא מגדל את המדות שבנפש, וניתוסף בהם תוספת אורה ודיקות הנפש באלהים חיים.

ועל דרך זה תקנו ברכות אמצעות של תפלת י"ח: "ברוך [.] חונן הדעת"; "ברוך [.] הרוצה בתשובה" כו - להיות תוספת ברכה והמשכת גילוי אלהות נמשך בבחינת דעת, ותשובה וסליחה כו.

וכשם שהוא מלמטה למעלה, כך הוא למעלה:

ענין "שתייתי ייני", יין "המשמח אלהים" - היינו, בחינת "אלקים" וצמצום המסתירים את אור החכמה שבמדותיו ותבונה - נמשך בחינת יין יוצא סוד, שנמשך ההעלם דעלמא דאתכסא בבחינת גילוי אור כו²⁰.

ועל דרך זה הוא ענין "חלבי", היינו המשכת גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא במדותיו; שיתנהגו המדות בבחינת גדלות ובבחינת תוספת וריבוי - נקרא בשם חלב.

וזהו ענין י"ב ברכות אמצעות, שעל ידי הברכה: "ברוך אתה ה'", שהוא תוספת וריבוי האור במדותיו ותבונה, נמשך להיות "חונן הדעת כו", "סלח לנו כו", וכמבואר למעלה בענין "אב הרחמן" כו²¹:

"אכלו רעים" (שיר השירים ה, א):

הנה צדיקים נקראים "רעים למקום" כמו שכתוב "למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך" (תהלים קכב, ח). והיינו, על ידי עסק התורה, שבה מלובש אור אין-סוף ברוך-הוא, נמשך אור אין-סוף ברוך-הוא על נפשו. וכמו שכתוב (ישעיה נט, כא): "ודברי אשר שמתני בפיך" - "ודברי" ממש. ואמר²²: "מתניתא - מלכתא", שהרי המשנה הוא כמלך שמצווה, שרוח ה', מלך מלכי המלכים - הוא דבר ההלכה המדבר בו: דין זה או הלכה זו - היא כך וכך כו.

ועל זה אמרו רז"ל²³: "יהיו בעיניך כאלו נתנה היום מהר חורב, שנאמר (נאחזן ד, ט"ז): 'והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת כו'" - שאותו דבר ה' ממש ש"דבר ה' [.] פנים אל פנים" (תשא לג, יא), הוא השוכן ומתלבש בו בעת הזאת, בשעה שלומד.

לפיכך נעשה בחינת "ריע", כאלו כביכול "תרין ריעין דלא

ולבי ער" הנ"ל).

²⁰ ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ענין נסכים" (לעיל שלח מב, ג).

²¹ ועיין מענין בחינת חלב - בפרשת תרומה, בדבור המתחיל "מי יתנה כפאח לי יונק שדי אמי".

²² (ביצה כח, ב).

²³ (ראה רש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. ספרי שם ו, ו).

ועל דרך זה תקנו "יוצר אור כו", איך שהמלאכים "עומדים ברום עולם ומשמיעים ביראה כו". וכמשל מי שבא לפני מלך גדול, שתפול עליו אימה ופחד מפני ראותו כמה שרים ונכבדי ארץ נופלים על פניהם, והרי קבלת יראה זו - מן השרים.

וכן ברכת "אהבת עולם", איך ש"אהבה וחמלה יתירה חמלת כו, וקרבתנו לשמך הגדול": כי הנה, חיות המלאכים הוא מ"רוח פיו"¹⁴ ותבונה, מה שאין כן "ישראל - עלו במחשבה כו". ועל ידי זה נתעורר בו אהבה, מפני ראותו התקרבותו למלך אחרי ראותו שרים רבים ונכבדים ועם כל זה אינן קרובים כל כך למלך¹⁵. נמצא, מקבלים נשמות ישראל אהבה ויראה על ידי המלאכים¹⁶.

וכן 'זה לעומת זה', כל ההשפעה לסטרא-אחרא, להיות תענוג גשמי וחקמה גשמיות, הוא גם כן על ידי המלאכים, ש"זה לעומת זה עשה אלהים"¹⁷ - מדרגות הטומאה נגד מדרגות הקדושה, והאדם הוא בעל בחירה, לבחור הטוב ולעשות עצמו מרובה לקדושה, שיושפע לו שפע אלהות על ידי מלאכים הקדושים.

וזהו "יערי עם דבשי": "דבשי" - פירוש מיני מתיקות, שהם כל הפירות של העצים הנ"ל, שכל הפירות נקראים על שם מתיקות. והיינו, בחינת התפעלות הנפש שנמשך מחמת ההשפעה של המלאכים ב"יוצר אור" ואהבה. ולכן נקראים 'פירות היער', שהרי אהבה ויראה זו דישראל נולדה ונמשכה על ידי עצי היער שהן המלאכים.

וכל זה הוא בחינת "אכלתי":

כי הנה על המלאכים נאמר: "וטוב למאכל", שהוא כמשל המאכל המחיה את האדם, עם כל זה האדם הוא במעלה יותר ממנו, והמאכל מתעלה על ידי האדם - שמדצ"ח נעשה בחינת אדם, כך על ידי שמקבלים ישראל מהמלאכים מתעלים המלאכים על ידם.

כי הרי נשמות ישראל עולים למעלה הגבה יותר על ידי מסירת-נפש ב"אחד", שעל ידי זה נעשה בחינת "לאשתאבא בגופא דמלכא"¹⁸, ו"למהוי אחד באחד" ממש, מה שאין כן המלאכים מצד¹⁹ עצמם אין יכולים להתאחד כל כך¹⁹:

¹⁴ (תהלים לג, ו: "וברוח פיו כל צבאם").

¹⁵ (ועיין מה שנתבאר מזה באריכות ב"ספר של בינונים" פרק מ"ו).

¹⁶ (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "כנשר יעיר קנו" (לעיל האזינו עו, ד ואילך)).

¹⁷ (קהלת ז, יד. ושם: האלקים).

¹⁸ (זהר חלק א ריו, ב).

¹⁹ (ועיין מה שנתבאר: בדבור המתחיל "כה אמר כו ונתתי לך מוהלכים בין העומדים" (תורה אור וישב). ובדבור המתחיל "כנשר יעיר" הנ"ל. ועל פסוק "וכל בניך" בענין "כתפוח בעצי היער" (לעיל פרשת ראה ל, ב).

ועיין מה שנתבאר מענין "אכלתי יערי עם דבשי" בדבור המתחיל "אני ישנה

והנה, 'הקדוש ברוך הוא' - ז"א, שהוא מדות הנהגות העולם, ובו מלובש המוחין דאבא ואימא, והמוחין המלובשים בו - הוא בחינת עלמא דאתכפטיא.

(רוצה לומר: שהחכמה נעלמת בהמדות, ועיקר הגילוי בעולמות הן המדות כו'. כי חכמה ובינה נקרא עלמא דאתכפטיא, "הנסתרות לה" אלקינו (נצבים כט, כח); וזו"נ הן "הנגלות" (שם), דהיינו, שעל ידי המדות הוא הנהגת העולמות. ולכן, אפילו בחינת המוחין דאבא ואימא המתלבשים בן"א - הן נעלמות בבחינת העולם כו'.

ועוד זאת, כי גם בהמדות עצמן, אין המוחין מתגלים - רק על ידי שמתלבשים בנה"י דאבא ואימא, שהן בחינת לבושים להמוחין, ועל ידי לבושים אלו הם מתלבשים בהמדות²⁹. ונמצא אם כן, כי חב"ד דין"א דמצד אבא יש עליהם ב' פיסויים וב' מקסים כו'³⁰).

והנה ידוע גם כן בענין "כי אל דעות" (שמואל א ב, ג): שלמטה למעלה - אצל המקבל - נקרא למטה ה"יש", ומה שלמעלה הוא "אין" מפני שאינו מושג; מה שאין כן מלמעלה למטה - אצל המפיע - נקרא למעלה ה"יש", וכל מה שלמטה נקרא "אין" כי כלא חשיב לגביה. שהרי מבחינה התחתונה שבמפיע נשפע להמקבל, ומזה לבר כל התהוותו. ולכן אמרו רז"ל³¹: "רגלי החיות כנגד כולם כו', שוקי החיות כנגד כולם כו'".

ועל דרך זה גם כאן, מה שנמשך ממוחין דאבא ואימא לן"א, אינו אלא בחינת הארה ונקודה בעלמא מלובשת בן"א. וזהו ענין שם "אלקים" שנוכר במעשה בראשית בכל יום מששת ימי בראשית. כי הנהגת המדות הם ששת ימי בראשית - "יהי אור", "יהי רקיע" כו'. ו"כולם בחכמה עשית" (תהלים קד, כד) - שהחכמה מתלבשת במדות, אלא שהמשכה זו הוא על ידי שם "אלהים", שהוא בחינת צמצום (ול"ב "אלקים" דעובדא דבראשית הם "ל"ב נתיבות החכמה"³², שהחכמה מתחלקת ל"ב נתיבות, והם בחינת צמצום והעלם כו') לצמצום ההמשכה.

מה שאין כן בשבת, שהיא התגלות מוחין דאבא (שן"א מלביש לעצמיות המוחין דאבא כו'. וכן המלכות עולה במקום אבא במנחה. וגם במוסף היא במקום אימא ממש, ומקבלת מן"א, שבתוכו אור אבא ממש³³) - לכן נאמר בשבת "ויכל אלהים" (בראשית ב, ב), וכתוב אחר כך (שם ב, ד):

בסוד גלות, ובזמן בית המקדש - לתת טרף כו'.

ועיין בזה: חלק ג', בפרשת בהר דף ק"ז, סוף עמוד ב'. מצורע דף נ"ב, עמוד ב'. ויקרא דף י"ג, עמוד א'. חלק א': לך לך דף צ"ב, סוף עמוד א'. ויחי דף רל"א, עמוד א'. חלק ב': בא דף ל"ז, ב'. בשלח דף מ"ו, א'. תרומה דף קע"ב, סוף עמוד ב'.

²⁹ וכמו שכתב ב"עץ חיים" שער למ"ד פרק ב'.

³⁰ ועיין שער ל"א, פרק ח'. ועיין בהרמ"ז ריש פרשת בהעלותך (בדף קמ"ח, עמוד ב'), בדבור המתחיל "תלמידי חכמים אילנא דחיי".

³¹ (חגיגה יג, א).

³² (פרדס שער הנתיבות פרק ב).

³³ ועיין "פרי עץ חיים" שער העמידה (סוף פרק י"ד). ועיין בהרמ"ז פרשת פקודי (דף ר"כ עמוד ב') בענין "מזמור שיר ליום השבת טוב להודות כו'".

מתפרשין²⁴, שהתורה שהיא בחינת חכמה, שהוא עין ותענוג העליון, וכמו שכתוב "ואהיה שעשועים" - ושעשועים אלו הם "שעשועי את בני אדם" (משלי ח, לא), ונמצא אור אין סוף ברוך הוא שזה למטה כמו למעלה ממש²⁵. ועל זה נאמר "אכלו רעים" - בבחינת אכילה, דהיינו כמו שכתוב (תהלים מ, ט): "ותורתך בתוך מעי"²⁶:

"שתו ושכרו דודים" (שיר השירים ה, א):

הנה בחינת "דודים" הוא בחינת אהבת ישראל למקום, שאהבה זו היא מוסתרת ומלובשת בנפש הבהמית, ולעתים מזמנים יעורר את האהבה עד שתתפץ" (שיר השירים ב, ז) להתפשט מלבושיה.

והנה באהבה זו יש בחינת צמאון, שהיא מבחינת רשפי אש, ועל זה נאמר (ישעיה נה, א): "הוי כל צמא לכו למים": כי מים מכבין אש ומרוין הצמאון. וזהו "שתו" - בחינת שתיה, שיהא עסק התורה לרוות הצמאון.

מה שאין כן בבחינת "רעים" לא שייך צמאון, מאחר שנפשו קשורה ודבוקה באלהים חיים ממש, והוא בחינת "בחד קטירא אתקטרנא"²⁷, ביה אחירא, ביה להיטא כו'. רק למטה בבחינת "דודים", שאהבה הוא לפרקים, אז שייך בחינת צמאון. ועל זה נאמר "שתו" וגם "שכרו" - לעורר בחינת זיין המשמח, מה שאין כן למעלה בבחינת "רעים" - הוא בבחינת שמן, בחשאי כו'. ודי למבין:

— * —

ויג. ג

ביאור על פסוק הנ"ל

ביאור על פסוק "באתי לגני":

הנה עד חצות לילה הוא בחינת ירידה, ומחצות ואילך מתחיל עליית שחרית, ובמנחה התחלת הירידה מעט מעט, עד לילה - (ותתן טרף לבייתה" (משלי לא, טו), "ראש לשועלים"²⁸).

²⁴ (ראה לעיל ריש פרשת ראה, ושם נסמן).

²⁵ וכמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "ביום השמיני עצרת".

²⁶ (ועיין מה שנתבאר מענין "אכלו רעים", בפרשת משפטים על פסוק "ויחזו את האלקים כו'" (תורה אור עה, ג) עיין שם.

ועיין מה שנתבאר עוד מענין "אחים למקום": בפרשת מקץ, בדבור המתחיל "רני ושמחי" גבי "לא זז מחבבה עד שקראה אחותי"; ובדבור המתחיל "מי יתנך כאח לי").

²⁷ (זהר חלק ג רפח, א).

²⁸ (ועיין מזה בזהר ריש פרשת שלח דף קנ"ו, ב'; ובפרשת אמור דף צ' עמוד א': בשעתא דנגסת ישראל אתערת כו'. וב"מקדש מלך", ובהרמ"ז שם.

ובהרמ"ז ריש פרשת צו: שבלילה²⁹ רחל יורדת לבריאה - בזמן הגלות

ואף שבאצילות מאיר גם כן על ידי החכמה - "כולם בחכמה עשית", (תהלים קד, כד) מכל מקום חכמה-דא"ק המלוּבֶשֶׁת בחכמה-דאצילות³⁸ אינו נקרא מִסָּךְ כָּלֵל, שאינו מסתיר ומעלים אור אינסוף ברוך-הוא, מפני שהוא בחינת אין - "והחכמה מאין תמצא" (איוב כח, יב), כח"מ"ה, ולכן ניצוץ אלקות שבכל אחד ואחד מישראל - הוא מְלוּבֶשׁ בבחינת חכמה שבו, מחמת ד' לית מחשבה תפיסא ביה כָּלֵל, ולכן אינו יכול להתלבש אלא בבחינת חכמה³⁹.

והנה איתא ב"פרי עץ חיים", שער י"ז פרק ב' בפירוש (רות ג, ח): "ויהי בחצי הלילה, ויחרד האיש וילפת, והנה אשה שוכבת מרגלותיו כו", ולכן "ויחרד האיש כו", והיינו לפי שנדחת רחל למטה, ולא היא דינים וגבורות. ולכן נשתבחו אותם העוסקים בתורה אחר חצות⁴⁰ - שעל ידי זה ממשיך האור לזו"נ, דהיינו לבחינת רחל, לתקנה לעליית שחרית⁴¹; וגם, שאז נמתקים דיני לאה⁴²:

ב. אף כיצד יגיע לבחינה זו, להיות על ידי עסקו בתורה המשכת עצמיות חכמה-עילאה? הנה לזה צריך להמשיך מבחינה יותר גבוהה, מבחינת חכמה-עילאה דאצילות, עד שמחמתו יומשכו מוחין-דאבא למטה לז"א.

וכמו על דרך משל, הרב שצריך להסביר לתלמידו איזה שכל עמוק, שמוכרח להיות שכלו בעצמו גדול יותר הרבה, וגם בשעת ההשפעה מוכרח לעורר עצמיות שכלו, להתייעץ איך להשפיע השכל העמוק - להתלמיד שהוא קטן הרבה מהרב כו.

ועל דרך זה יובן גם כאן בהנמשל, שכדי להיות המשכת חכמה-עילאה בהמדות צריך להיות מקור ההמשכה מלמעלה מהחכמה.

וזהו ענין "אריתי מורי עם בשמי":

כי הנה הריח הוא מחוטם, וטעם הוא בפה וחיך - הרי הריח גבוה יותר במדרגה, שהחוטם יותר נעלה. וזהו שכתוב (ישעיה מח, ט): "ותהלתי אחטם לך".

וגם אנו רואים בחוש, שהטעם הוא על ידי לעיסת המאכל, ואז דייקא טועם החיך והגרון; וגם כשהחיך טועם שוב אינו ראוי למאכל. מה שאין כן כל זה בריח, שתיכף ומיד מגיע לו הריח; וגם כשהוא שלם. ולכן אין הדבר כלה - שחוזר ומריח כמה פעמים.

וכך למעלה: טעמים - בחכמה, גבי טנת⁴³ א"א שהיא ראשית

"ביום עשות ה'יה אלהים כו".

והנה על דרך זה הוא גם כן ענין עסק התורה לשמה: כי "אורייתא מחכמה נפקת"³⁴, ולכן על ידי אתערותא-דלתתא - "כל העוסק בתורה" למטה - לשמה, הקדוש ברוך-הוא - שהוא ז"א - קורא ושונה כנגדו, שהוא ענין המשכת מוחין לז"א מעצמיות מוחין-דאבא כו, שלמעלה מעלה מהארת החכמה המתלבשת במדות על ידי שם "אלקים" להנהגת העולמות וחיותן כו, שהוא רק בחינת צמצום. ולכן הן נקראו "אין", וכלא חשיב לגבי עצמיות המוחין-דאבא כו,

(ועיין בזהר ויקרא (דף י"ג, עמוד א'), שעל עסק התורה נאמר: "שאו ידיכם קדש וברכו את ה'יה" - "את תברך לקודשא ברוך-הוא כו". והיינו כו"ל, שממשיכים לז"א הנקרא 'הקדוש ברוך-הוא' - מבחינת אור-אבא, שהוא בחינת קדש-העליון³⁵).

וגם בענין "כי אל דעות", הנה התורה היא המשכת דעת עליון, וכנודע שהתורה נקראת (מלאכי ב, ו) "תורת אמת כו".

שממשיכים בז"א על ידי עסק התורה.

ועוד פירוש "לשמה" - לשם ה"א: להמשיך הארה היוצא מיסוד-דאבא להמתיק דיני לאה³⁶. והיינו על ידי הלימוד בעיון ובהעמקה. כי "לאה" היא בחינת אותיות המחשבה, מלכות דתבונה, תחתית המדרגה דתבונה. והתגלותה - בחינת אותיות המגלים כל דבר. ולכן נקראו דינים וגבורות, מחמת שהם מגבילים השכל לבלתי יתפשט בלי גבול. וגם הם לבדם אין בהם שום שכל. והראיה, שיוכל לחשוב אותיות מבלי שידוע השכל שבהם.

והנה ידוע, שמוחין שבעולם התחתון הוא בחינת אותיות לגבי <א> עולם העליון³⁷. וכשלומד תורה, אף שהוא מבין, אף שהוא שלא בעיון - הוא נקרא בחינת אותיות, ואין בו התגלות כל כך. וכדי להמתיק דיני לאה, להביא מוחין בתוך האותיות, צריך להמשיך הארה מיסוד-אבא. הענין:

ידוע, שמוח העיון ומוח הזכרון הוא בחינת חכמה שלמעלה מהבינה, ונקרא 'משכיל' - שמשם בא השכל. וצריך ללמוד בעיון עד שיומשך שכל מבחינת חכמה שבו, מה שהיה תחלה צפון ונעלם, ונעשו מוחין להאותיות, ונמתקו דיני לאה, ונעשה כן בכל העולמות מוחין להאותיות.

ולכן עיקר ההמשכה צריך להיות מבחינת חכמה, יסוד-אבא, כי בחכמה שורה אור אינסוף, על דרך מה שכתוב דבאצילות "איהו וגרמוהי חד", מה שאין כן בבי"ע הוא על ידי מסך מבדיל, דהיינו על ידי התלבשות גמור דרך הבינה דאצילות.

³⁴ (זהר חלק ב קכא, א. וראה שם פה, א).

³⁵ ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "צאינה וראינה".

³⁶ כמו שכתב ב"פרי עץ חיים" שער י"ז, ריש שער הנהגת הלימוד.

³⁷ וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "ועתה יגדל נא" גבי "כאשר דברת לאמור" (לעיל שלח לח, ב ואילך).

³⁸ (עייין "עץ חיים" שער מ"ז פרק ג').

³⁹ כמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" פרק י"ח.

⁴⁰ (ראה חגיגה יב, ב. תמיד לב, ב).

⁴¹ וכמו שכתוב בזהר אמור (דף צ' עמוד א').

⁴² עיין בזהר הרקיע פרשת בא (בדף ל"ז עמוד ב'). ועיין בפירוש הרמ"ז בפרשת אמור שם: "ידוע כו" אכל העיקר כו".

⁴³ (טעמים, נקודות תגין אותיות).

"אֶבְלָתִי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי" (שיר השירים ה, א):

"יערתי" - "כל עץ נחמד כו" (בראשית ב, ט) - מלאכים שהנשמות מקבלים מהם ב"יוצר אור" וב"אהבה כו". כמשל אימת המלך מפני שרואה שרים רבים נופלים ומשתחווים לפניו; ואהבתו מפני התקרבותו - כן: "אהבת עולם אהבתנו, חמלה גדולה ויתירה כו, וקרבתנו לשמך הגדול"⁵⁴. "ישאל עלו במחשבה"; והמלאכים - מ"רוח פיו" כו.

והכל כמשל האכילה שמחנה את האדם. וגם המאכל יש לו תיקון ועלייה על ידי האדם - שמדומם, צומח, חי נכלל בבחינת אדם, כך הנה הנשמות מקבלים מהמלאכים, ומכל מקום על ידי זה גם המלאכים מתתקנים. ונקרא 'עבודה', שמתעלים גם כן בבחינת מ"ן ברחם הנוקבא על ידי הנשמות, ונמשך מ"ד ומברר את המ"ן והיו לבשר אחד"⁵⁵ (בראשית ב, כד). :

"שתייתי ייני עם חלבי" (שיר השירים ה, א):

"ייני" - מוחין דאימא. "חלבי" - מוחין דאבא המלוכשים במוחין דאימא. (כעין מה שנתבאר במקום אחר בפירוש "מקרא קדש"). והיינו מוחין ליניקה לגדל הולד. כי ו"א, כשהוא בבחינת עיבור - הוא תלת כלילן גו תלת; ואחר כך בחינת לידה; ואחר כך בחינת יניקה - שהמדות דן"א מקבלים מחכמה ובינה, ועל ידי זה מתגדלים איבריו בבחינת עשר ספירות כו. אך אינו פרצוף אבא עצמו, רק המלוכשים בן"א ממש⁵⁶, ואינו מוחין דאימא. והכל "שתייתי ייני עם חלבי" - שנבלע במקורו למעלה כו.

(ועיין מה שנתבאר במקום אחר, בביאור מאמר הזוהר פירשת שלח דף קע"א, עמוד א'): "ומסגיא חלבא דניק כו", איך על ידי המשכת החלב במדות דן"א, שעל ידי זה מתגדלים המדות ומתפללים, להיות החסד כלול מעשר ספירות על דרך משל, על ידי זה נשפע גם כן למטה בבי"ע רבוי ההשפעות מבחינת החסד כו⁵⁷. :

ועוד מענין מוד: בדבור המתחיל "חייב אינש לבסומי בפורי"א (תורה אור שם), ולקמן). ובדבור המתחיל "נשא את ראש בני גרשון" גבי ענין מררי).

54

⁵⁵ (ועיין בהרמ"ז בזהר פירשה אמור דף צ' עמוד א', בדבור המתחיל "מאן ביתה" ונפקדים בתוך יסודה כו". עיין שם).

⁵⁶ (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל על פסוק "השמים מספרים" סודור עם דא"ח).

⁵⁷ ועיין מה שנתבאר מענין חלב: בפירשת שלח, בדבור המתחיל "ויאמרו כו טובה הארץ", גבי פירוש "זבת חלב ודבש". ובפירשת ויחי, על פסוק "ולבן שנים מחלב". ובפירשת תרומה, בדבור המתחיל "מי יתנה כו".

ובדבור המתחיל "וארא אל אברהם כו" גבי פירוש "באל שדי" - מלשון "ברכות שדים כו". ושם נתבאר ענין עיבור ולידה ויניקה בעבודת ה'.

ועיין ב"פרדס" ב"ערכי הכינויים" ערך חלב. ובשער ח', פרק ו'. ובהזר משפטים

האצילות. מה שאין כן הריח הוא למעלה מאצילות - "חוטמא דעתיק"⁴⁴.

(ופירוש: דכמו על דרך משל, הריח הוא בחינת מקיף, מה שאין כן הטעם הוא בחינת פנימי, ולכן הריח הוא קצת בחינת נצחי - שלא יפסק ויכלה כמו שיכלה הטעם; שכשהחיר טועם, שוב אינו ראוי למאכל, שלפי שהטעם הוא בחינת פנימי - הוא מוגבל ומצומצם יותר מן הריח.

וכך למעלה: שבאצילות הוא התלבשות האורות בכלים, שהכלים מגבילים האור. אבל בחינת עתיק הוא למעלה מהכלים⁴⁵, ונקרא אין-סוף לגבי האצילות כנודע. וזהו ענין "לבעל החוטם אני מתפלל כו"⁴⁶.

ובפירוש הספרא דעניעותא לתלמיד האריז"ל (פרק א', דף ק"ח, עמוד א') כתב: כי אוירא שעל גבי קרומא דמחפא על מוחא סתימא ממשיר דרך החוטם⁴⁷. ואם כן מוכן, שעל ידי החוטם עולה הריח למעלה מעלה גם ממוחא סתימא.

וזהו ענין "שהנשמה נהנית ממנו", על פי מה שכתב ב"עץ חיים" שער אריך אנפין, סוף פרק ז', שבאוירא מאיר הדעת דעתיק יומין, והוא נשמה דאריך אנפין⁴⁸).

וזהו "זרח את ריח בגדיו" - לבושים, שהוא מקיף.

וגם "בגדיו" - לשון "בוגדיו"⁴⁹, כמו שכתוב במדרש, שהוא מן ההיפוך, כמשל דברים החריפים, כשממתיקים אותם נעשים מוטעמים ביותר, כך על ידי המתקת הגבורות נעשה הריח. כי הגבורות שרשן גבוה, משבירת הכלים, עקודים נקודים כו. והיינו על ידי תיקון שם מ"ה כו⁵⁰.

ועל דרך זה נאמר לעתיד-לבא על יצחק (ישעיה סג, טו): "כי אתה אבינו"⁵¹, שכעת הוא מדת הדין, ואחר כך נמתק על ידי ישראל כו⁵².

"ומורי" הוא "סור מרע". ו"בשמי" הוא "ועשה טוב" כו⁵³.

⁴⁴ (כמו שכתוב באדרא, דף ק"ל עמוד ב').

⁴⁵ (זהר חלק ג רפח, ב. עץ חיים דרושי אבי"ע פרק א).

⁴⁶ (זהר חלק ג קל, ב).

⁴⁷ (ועיין בזהר דעה סימן ל"א סעיף ג'. ושם סעיף קטן ע"ו, בשם שבילי אמונה). - אריה להיות סעיף קטן טו. והפונה לשלחן ערוה רבנו הזקן סעיף קטן טו. - הערת כבוד קדושת אדמו"ר בציונים והערות).

⁴⁸ ועיין מזה בביאור דפירשת ציצית (ראה לעיל שלח מט, ג ואילך). ועיין מה שנתבאר ⁴⁷ מענין זה דריח: בדבור המתחיל "אלה מסעי כו" (לעיל מסעי פט, ב), בענין "ירדן ירחו". ובדבור המתחיל "וישלח יהושע מן השטים כו" (לעיל שלח נא, ד).

⁴⁹ (בראשית רבה פרשה סח כב - ובמנותן כהונה שם. ובלקח טוב בראשית כו, כג. ובלקוט שם רמז קטו. וראה סנהדרין לו, א).

⁵⁰ (ועיין מה שנתבאר מזה בפירשת תולדות על פסוק "ראה ריח בני כו").

⁵¹ (ראה שבת פט, ב).

⁵² (ועיין בלקוטי תורה ל"האריז"ל), בישעיה על פסוק "ולא בכסף תגאלו כו").

⁵³ (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ויושט המלך לאסתר" מענין "שישה חדשים בשמן המור וששה חדשים בבשמים כו" (תורה אור מגלת אסתר).

(ועינין מה שנתבאר במקום אחר⁶³ על פי מאמר הזהר פרשת בראשית (דף כ"ז עמוד ב') על פסוק עשאה לו "עור כנגדו" (בראשית ב, יח) – "דא משנה, אתתא דההוא נער כו", מענין: "בפלות ליליא קודשא ברין-הוא אתי לאשתעשע עם צדיקיא בגן-עדן"⁶⁴, שאז נמשך הגילוי מעצמיות חכמה-עילאה כו'.

וכן משמע בזהר פרשת בא (דף ל"ו, עמוד ב'), דאיתא התם: "בשעתא דקודשא ברין-הוא אתחזי על גנתא, כל גנתא אתבנש ולא מתפרש מעדן כו"⁶⁵. והיינו, דההמשכה הקצובה בגן-עדן, הוא מבחינת "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן" (בראשית ב, ז). אבל "בשעתא דקודשא ברין-הוא אתחזי על גנתא", נמשך בגנתא מעצמיות בחינת עדן ממש, שלמעלה מבחינת ומדרגת "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן" כו'.

וזהו כענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ששים המה מלכות"⁶⁶ יתרון בחינת "ומעין מבית ה' יצא" (ויאל ה, יח) על בחינת "ונהר יוצא כו". עיין שם באריכות. ועל דרך שנתבאר במקום אחר, בדבור המתחיל "להבין מה שכתוב בהגדה מצה זו"⁶⁷, יתרון בחינת מוחין-דאבא על מוחין-דאימא. ואפשר שזהו ענין "מעין גנים" (שיר השירים ה, טו) – "מעין" דוקא.

ועיין שם עוד בזהר פרשת בא (דף לו עמוד א'): "רבי שמעון אמר, בשעתא דאתפליג ליליא כו". ובפירוש הרמ"ז שם. ועיין ב"זהר הרקיע" פרשת ויקרא (בדף י"ג), בדבור המתחיל "שאו ידיכם כו", שבחצות הלילה נעשה זיווג אבא-אימא ליתן מוחין כו⁶⁸.

— * —

"אכלו רעים" (שיר השירים ה, א):

נשמות ישראל נקראו "רעים לן" א', כמו שכתוב (תהלים קכב, ח): "למען אחי ורעי".

והענין הוא: כי למוד התורה לשמה – להמשיך אור אין-סוף ברוך-הוא למטה. "תורתו אומנתו" פטור מתפלה⁵⁸, מפני שהוא המשיך אור אין-סוף ברוך-הוא ממש. כי "ואהיה אצלו אמון כו, ושעשועי את בני אדם" שהם טעמי מצות, שהם בחכמה, וחקמה הוא "עדן", שהוא תענוג, הגם שלא נתגלה למטה. וזהו "ודברי" ממש "אשר שמתו בפיו"⁵⁹.

ונמצא, אור אין-סוף ברוך-הוא שזה ממש למטה בנפש כמו למעלה. ובכל ב"ע, ככולם נמשך אור אין-סוף ברוך-הוא, עד למטה בנפש האדם, ומעורר על ידי אתערותא-דלתתא התלבשות אור אין-סוף ברוך-הוא בחכמה, כי "כולם בחכמה עשית". ולכן גם נשמות צדיקים הם כמו רעים דלעילא:

"שתי ושכרו דודים" (שיר השירים ה, א):

פירוש: "דודים" הם זו"נ, כמו שכתוב בזהר (ויקרא דף ק"ג, ד' עמוד א'). והיינו לפי שיחודם הוא לעתים, ואינן בבחינת "רעים דלא מתפרשין". ולכן הם בבחינת צמאון, שהצמאון – מיסוד האש, כלתה נפשי" (תהלים פה, ג). ולרוות הצמאון – שתו מים, "הוי כל צמא לכו למים"⁶⁰ (ישעיה נה, א).

ואף על פי כן אחר כך "ושכרו" – לעורר גבורות-דאימא, יין המשמח – שנעשה חסדים למטה, "אשר ברא ששון ושמחה", שהוא בחינת יין. מה שאין כן גבורות-דזו"נ, שמשם יוכל להיות יניקת החיצונים, לפי שהם גבורות-דלתתא, וכמו בחינת "רשפי אש", על זה אמר "כל צמא לכו למים כו", אבל בחינת יין הוא בחינת שמחת הנפש בה⁶¹.

אך עם כל זה, זהו שייך בבחינת "דודים". מה שאין כן לעילא בבחינת "רעים", הוא בחינת שמן, דב"ח קטירא אתקטרנא"; הוינא "אכלו רעים" – אכילה הוא הבלעה במקורו, ולכן גם נשמות ישראל – כמו רעים דלעילא⁶².

(דף קכ"ב עמוד ב') בענין "רוחצות בחלב". ובאדרא רבא דף קל"ו עמוד ב').

⁵⁸ (שבת יא, א).

⁵⁹ (ישעיה סוף סימן נט).

⁶⁰ (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "והיה מספר בני ישראל" (לעיל במדבר ה, ג ואילך)).

⁶¹ ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אסרי לגפן", שהוא בחינת חמר חוררן עתיק כו' (תורה אור וחי).

⁶² ועיין מה שנתבאר מענין מעלת השמן על בחינת יין – בדבור המתחיל "צאינה ודאינה כו" (לעיל כו, א ואילך).

בזהר פירוש פסוק "באתי לגני כו": (חלק א': קס"ד סוף עמוד א'. דף רל"ט עמוד ב'. דף רמ"ה, א'. חלק ג': דף ג' עמוד ב'. דף ד' עמוד א'. דף רכ"ו, א' ב'. ועיין

שם: דף ר"מ עמוד ב'. דף רמ"א, א' וסוף עמוד ב'. דף רמ"ב, א'. דף רמ"ד, א').

⁶³ (נדפס בביאורי הזהר בתחילתו. ועם הגהות בביאורי הזהר להצמח צדק).

⁶⁴ (בשנחלק הלילה בחצות הקדוש ברוך הוא בא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. ראה זהר שם: מ. ב. צב. א. קלו. א. קעה. ב. חלק א. עב. א).

⁶⁵ (בשעה שהקדוש ברוך הוא נראה על הגן, כל הגן מתכנס ולא נפרד מעדן).

⁶⁶ (לקמן לט, א).

⁶⁷ (לעיל צו יא, ד ואילך).

⁶⁸ ועיין מזה ב"פרי עין חיים" שער קריאת שמע שעל המטה, סוף פרק ו'. ופרק י"א בדבור המתחיל "ליקוטים". ועיין "מקדש מלך" ריש פרשת צו (בדף כ"ו עמוד ב').

ועיין ב"זהר הרקיע" פרשת ויחי, בפירוש מה שכתוב בתוספתא שבזהר פרשת ויחי שם (דף רל"ב, סוף עמוד א'): "שרגא דדליק – אתחזי בליליא, ביממא אסתרת כו". עיין שם.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "להבין ענין משמח חתן", בפך שם, פירוש וענין "כשמח יצירך בגן עדן מקדם כו".

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וילקט יוסף" בענין: "האי אור זרע ליה קודשא בריך הוא בגנתא כו", עיין שם (תורה אור ויגש).